

Agnieszka Serlikowska

Bydgoszcz

Naruszenia praw autorskich w Internecie*

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/SIT.2013.021>

1. Wstęp

Prawie każda publikacja dotycząca prawa autorskiego odwołuje się do pojęcia naruszenia bądź naruszeń praw autorskich. Jednak niemal żadna z nich nie definiuje tego zjawiska w sposób wyraźny, pozostawiając czytelnika z intuicyjnym rozumieniem tego pojęcia jako bezprawnego wkroczenia osoby nieuprawnionej w zakres czyjegoś majątkowego bądź osobistego prawa autorskiego. Janusz Barta i Ryszard Markiewicz zdefiniowali naruszenie autorskich praw majątkowych jako „takie działanie, które można kwalifikować jako wkroczenie w zakres cudzego prawa majątkowego (monopolu eksploatacyjnego na konkretny utwór)”¹.

Plagiaty oraz piractwo internetowe uważane są za najbardziej popularne naruszenia praw autorskich w Internecie, z tytułu których twórcy mogą dochodzić swoich roszczeń w postępowaniu cywilnym. Wciąż mała wydaje się znajomość faktu, że są to zarazem czyny kryminalizowane przez polskie prawo przede wszystkim w przepi-

* Materiał ten został przygotowany na podstawie pracy magisterskiej napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Piotra Girdwoynia na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego.

¹ J. Barta, R. Markiewicz, *Komentarz do ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych*, Warszawa 2003, s. 548.

sach karnych Ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych².

2. Naruszenie a przestępczość przeciwko prawom autorskim w Internecie

Podstawowym systemem ochrony ukształtowanym przez ustawę o prawie autorskim i prawach pokrewnych (PrAut) jest odpowiedzialność cywilnoprawna. Jednak już począwszy od pierwszej polskiej ustawy o prawie autorskim z 1926 r. w regulacjach prawnoautorskich zawierano również przepisy karne chroniące prawa autorów. Nie inaczej jest w aktualnej ustawie. Rozdział XIV PrAut w czterech przepisach (dziesięciu materialnych, trzech procesowych i instrukcyjnym) reguluje odpowiedzialność karną za naruszenia praw autorskich.

Odpowiedzialność karna uregulowana w ustawie ma być uzupełnieniem systemu cywilnoprawnej ochrony. Jednak już w 2003 r. Piotr Seledec zwrócił uwagę, że: „w ostatnich latach dostrzegalny jest wzrost znaczenia przepisów prawa karnego w dziedzinie ochrony przedmiotów prawa autorskiego, gdyż jak się wskazuje instrumenty prawa cywilnego są często nieskuteczne”³. Ze względu na publicznoprawny tryb ścigania przestępstw przeciwko prawom autorskim regulowanym przez ustawę, łatwiej dochodzić autorowi swoich praw w procesie karnym niż w procesie cywilnym, gdzie „powód musi wskazać osobę pozwanego, określić bezprawny charakter jego działalności, a jeśli dochodzi odszkodowania – szkodę i jej wysokość (*damnum emergens* i *lucrum cessans*)”⁴.

Rozdział XIV PrAut jest zaledwie regulacją fragmentaryczną wobec przepisów prawa karnego. Stanowi *lex specialis* w stosunku

² Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tj. Dz.U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 ze zm.), zwana dalej też PrAut.

³ P. Seledec, *Przestępstwa naruszające prawa autorskie*, „Przegląd Sądowy” 2003, nr 7–8, poz. 85, s. 85–86.

⁴ M. Byrska, *Prawnokarna ochrona programów komputerowych w nowym prawie autorskim*, w: *Przestępczość komputerowa*, red. A. Adamski, Poznań 1994 s. 205; P. Seledec, op.cit., s. 86.

do regulacji Kodeksu karnego⁵ (do rozdziału tego ma zastosowanie zasada z art. 116 k.k., według której przepisy części ogólnej kodeksu stosuje się do innych ustaw przewidujących odpowiedzialność karną, chyba, że w tych ustawach wyraźnie wyłączone zostało ich zastosowanie⁶), dlatego też zasady ogólne prawa karnego powinny być odpowiednio stosowane przy ściganiu przestępstw przeciwko prawom autorskim i prawom pokrewnym⁷.

Regulacją ogólną w stosunku do przestępstw przeciwko prawom autorskim jest Kodeks karny. Przedmiotem ochrony rozdziału XXXV k.k. jest mienie rozumiane w znaczeniu cywilistycznym, zgodnie z art. 44 k.c. jako własność i inne prawa majątkowe⁸. Przedmiotem praw majątkowych mogą być m.in. dzieła literackie, artystyczne i naukowe oraz inne intelektualne wytwory umysłu ludzkiego. Uważa się je za dobra niematerialne – rzeczy w znaczeniu cywilistycznym mogą być jedynie nośnikami tych dóbr służącym ich utrwaleniu i korzystaniu z nich. Dzieła mogą jednak istnieć niezależnie od rzeczy⁹. W przypadku programu komputerowego istotne jest pojęcie informacji, która – choć nie jest rzeczą i jako taka nie może być przedmiotem własności – może być przedmiotem praw majątkowych, co sprawia, że ochronie rozdziału XXXV k.k. podlegają również autorskie prawa majątkowe do programu komputerowego¹⁰.

Artykuł 278 § 2 k.k. przewiduje karalność uzyskania cudzego programu komputerowego bez zgody osoby uprawnionej (osoby, której przysługują majątkowe prawa autorskie do tego programu) w celu uzyskania korzyści majątkowej. Przepis ten ma na celu ochronę praw majątkowych do programów komputerowych przed pozbawieniem podmiotów tych praw korzyści wynikających z eks-

⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. Nr 88, poz. 553 ze zm.), zwana dalej też k.k.

⁶ Z. Cwiąkański, *Komentarz do ustawy o prawie autorskim*, Warszawa 2003, s. 740.

⁷ R. Golat, *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, Warszawa 2011, s. 220.

⁸ A. Adamski, *Prawo karne komputerowe*, Warszawa 2000, s. 98.

⁹ S. Grzybowski, *System prawa cywilnego*, t. 1, część ogólna, Wrocław 1985, s. 440; A. Adamski, op.cit., s. 98.

¹⁰ A. Adamski, op. cit., s. 99.

ploatacji chronionych programów przez osoby inne niż ich użytkownicy prawni. W szczególności ma na celu ściganie kopiowania prawnie chronionych programów komputerowych na „użytek własny” (pomimo klauzuli wyłączającej użytek osobisty w stosunku do programu komputerowego z art. 77 PrAut), zwielokrotniania programów bez zgody uprawnionych, ale także reprodukowanie bez zgody twórcy i innych podmiotów, którym przysługują prawa autorskie i prawa pokrewne do programu – dokumentacji, kodu źródłowego lub próbnych wersji programów komputerowych przez osoby zajmujące się działalnością konkurencyjną czy tzw. szpiegostwem gospodarczym. Istota paserstwa komputerowego z art. 293 k.k. polega na nabyciu, pomocy do zbycia, przyjęciu lub pomocy w ukryciu nielegalnie uzyskanego programu komputerowego. Dotyczy zarówno postaci cyfrowej programu, jak i nośnika programu komputerowego, czyli np. płyty CD¹¹.

Według Andrzeja Adamskiego przepisy z Kodeksu karnego związane z naruszeniem praw autorskich i praw pokrewnych to „swoista alternatywa dla penalizujących tzw. piractwo komputerowe przepisów ustawy z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych”¹². Alternatywa ta nie ułatwia oceny, gdyż dochodzi do zbiegu przepisów ustawy w odniesieniu do przestępstw naruszających prawa autorskie¹³, szczególnie gdy każda z ustaw przewiduje inne zagrożenie karą.

Przykładowo, w przypadku przestępstwa nielegalnego uzyskania programu komputerowego (art. 278 § 2) do czasu jego wprowadzenia przez Kodeks karny z 1997 r., czyn wypełniający przedmiotowe znamiona był kryminalizowany przez art. 117 PrAut. Dużo szerszy zakres podmiotowy przestępstwa z art. 117 (obejmujący wszystkie rodzaje utworów będących przedmiotem PrAut, nie tylko programy komputerowe) prawdopodobnie sprawił, że przepisy wprowadzające Kodeks karny z 1997 r. utrzymały go w mocy. Andrzej Adamski zwraca uwagę, że w przypadku nakładania się zakresów tych przepisów – w praktyce podstawą kwalifikacji prawnej czynu

¹¹ Ibidem, s. 103–107.

¹² Ibidem, s. 98.

¹³ P. Seledec, op. cit., s. 103.

polegającego na reprodukowaniu programu komputerowego, w celach handlowych bez zgody osoby uprawnionej jest art. 278 § 2 k.k. „W granicach w jakich interferencja ta zachodzi – mamy do czynienia z częściową derogacją milczącą przepisu art. 117 ust. 1 i 2 PrAur przez przepis art. 278 § 2 KK (*lex posteriori derogat legi priori*)”¹⁴. Zgodnie z tą zasadą należy wyłączyć przepisy ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, jeżeli dojdzie do ich zbiegu z art. 278 § 2.

W powyższym przypadku zastanawia możliwość zastosowania reguły kolizyjnej *lex specialis derogat legi generalis*. Wydaje się to jednak niewłaściwe. Po pierwsze, dlatego że to k.k. stanowi *lex generalis* w stosunku do rozdziału PrAut regulującego kwestię odpowiedzialności karnej za naruszenia praw autorskich. Po drugie, k.k. ogranicza się do ochrony wyłącznie programów komputerowych w przeciwieństwie do PrAut, które chroni także inne utwory. Po trzecie, przepisy PrAut w węższym aspekcie ujmują sytuację, w których dany czyn jest karalny (kwestia celu korzyści majątkowej). Po czwarte, w przypadku nielegalnego uzyskania programu komputerowego za Andrzejem Adamskim można podnieść względy celowościowe przy stosowaniu przepisów k.k. w postaci niższego zagrożenia karnego przestępstwa w typie kwalifikowanym według PrAut¹⁵.

3. Przestępczość przeciwko prawom autorskim w Internecie jako przestępczość komputerowa

Po raz pierwszy pojęcie przestępczości komputerowej zdefiniował Krzysztof Jan Jakubski w 1997 r. jako „wszelkie zachowania przestępne związane z funkcjonowaniem elektronicznego przetwarzania danych, godzące bezpośrednio w przetwarzaną informację, jej nośnik i obieg w komputerze oraz całym systemie połączeń komputerowych, a także w sam sprzęt komputerowy oraz prawa do programu komputerowego – są to zarówno czyny popełniane

¹⁴ A. Adamski, op.cit., s. 105–106.

¹⁵ Ibidem, s. 106.

z użyciem elektronicznych systemów przetwarzania danych jak i skierowane przeciwko takim systemom”¹⁶. Internet jest jednak tak szybko rozwijającym się i tak płynnym środowiskiem, że właściwie każdy rok przynosi zmiany, za którymi teoretycy i praktycy prawa muszą próbować nadążyć. Jak wskazywali Jakub Lickiewicz, Janusz Markiewicz i Jacek Wróblewski w artykule z 2007 r. już wówczas coraz większa liczba przestępstw uznawanych za komputerowe dokonywana była właściwie bez użycia sprzętu komputerowego, ale przy wykorzystaniu innych urządzeń¹⁷. W świetle rozwoju urządzeń elektronicznych, takich jak laptopy, netbooki, tablety, smartfony, czytniki ebooków czy nawet odtwarzacze DVD, Blue-Ray i telewizory, a także sieci bezprzewodowych – obecnie dużo większe znaczenie zaczyna mieć związana z przestępczością komputerową przestępczość internetowa zwana również cybernetyczną bądź cyberprzestępczością.

Konwencja Rady Europy o cyberprzestępczości otwarta do podpisu 23 listopada 2001 r. w Budapeszcie podzieliła przestępstwa, które mogą być popełnione za pomocą sieci informatycznych i informacji elektronicznej, wskazując na: przestępstwa przeciwko poufności, integralności i dostępności danych informatycznych i systemów (m.in. nielegalny dostęp czy nielegalne przechwytywanie danych), przestępstwa komputerowe (fałszerstwo i oszustwo), przestępstwa ze względu na charakter zawartych informacji (związane z pornografią dziecięcą) oraz związane z naruszeniem praw autorskich i praw pokrewnych¹⁸.

Również w praktyce policji przyjmuje się umowną definicję przestępstw internetowych jako każde przestępstwo dokonane w sieci internetowej lub za jej pomocą, a wśród kategorii takich czynów

¹⁶ K.J. Jakubski, *Przestępczość komputerowa – podział i definicja*, „Problemy Kryminalistyki” 1997, nr 217, s. 31–37.

¹⁷ J. Lickiewicz, J. Markiewicz, J. Wróblewski, *Techniczne i psychologiczne aspekty przestępczości komputerowej wraz z przykładami badań kryminalistycznych*, w: *X Seminarium Naukowe Przestępczość Teleinformatyczna*, red. J. Kosiński, Szczytno 2007, s. 183.

¹⁸ <http://conventions.coe.int/treaty/en/treaties/html/185.htm> (dostęp: 27 czerwca 2013 r.).

karalnych wymienia się: ataki hakerskie, oszustwa i wyłudzenia oraz piractwo internetowe¹⁹.

4. Piractwo internetowe i jego formy

Tak jak nie istnieje powszechnie przyjęta i jednoznaczna definicja przestępstw komputerowych ani internetowych czy cybernetycznych, tak nie ma również definicji piractwa i także w tym przypadku w różnych publikacjach i dokumentach wymienia się nazwy: piractwo intelektualne, komputerowe, piractwo internetowe.

Najszerszym pojęciem wydaje się pojęcie piractwa intelektualnego, rozumianego nie tylko jako naruszanie praw autorskich i pokrewnych, ale jako naruszenie prawa własności intelektualnej, czyli także praw z patentów, praw ochronnych na znak towarowy czy bazy danych lub tajemnic handlowych z naruszeniem praw do dzieła chronionego na podstawie przepisów prawa autorskiego²⁰. Według Rafała Golata piractwo jest kwalifikowaną formą naruszeń praw autorskich lub pokrewnych i polega na „czerpaniu korzyści z rozpowszechniania utworów, artystycznych wykonania, fonogramów, wideogramów lub nadań bez uzyskania zezwolenia podmiotu uprawnionego i bez zapłaty niezależnego mu wynagrodzenia”²¹.

Piractwo intelektualne popełnione przy pomocy komputera jest określane mianem piractwa komputerowego. Początkowo związane było praktycznie wyłącznie z oprogramowaniem komputerowym (*software*). Krzysztof Jan Jakubski pod koniec XX w. zdefiniował piractwo komputerowe jako „kopiowanie, reprodukowanie, używanie i wytwarzanie bez zezwolenia produktu programowego chronionego przez prawo autorskie”²², podkreślając, że dotyka ono wszystkich producentów oprogramowania, a także w konsekwencji użytkow-

¹⁹ http://www.elblag.policja.gov.pl/filmy/prezentacja_badz_oryginalny.ppt (dostęp: 27 czerwca 2013 r.).

²⁰ T. Rychlicki *Przestępstwa przeciwko prawom własności intelektualnej. Scena warez. Modus operandi*, „CBKE e-Biuletyn” 2005, nr 1, s. 2.

²¹ R. Gola, *Prawo autorskie i prawa pokrewne*, s. 223–225.

²² K.J. Jakubski, *Przestępczość komputerowa*, w: *Internet – problemy prawne*, red. R. Skubisz, Lublin 1999, s. 274.

ników, ponieważ mniejszy oficjalny popyt powoduje zwiększenie cen produktu”²³.

Wreszcie piractwo intelektualne w sieci, czyli piractwo internetowe, próbuje się definiować jako nielegalne rozpowszechnianie wartości intelektualnych w sieci²⁴. Według organizacji BSA internetowe piractwo komputerowe „oznacza wykorzystywanie Internetu do udostępniania nielegalnych kopii oprogramowania w celu ich pobierania, reklamowania i marketingu nielegalnego oprogramowania, które jest następnie dostarczane pocztą, oraz oferowania i przesyłania oraz innych rozwiązań technicznych, które umożliwiają złamanie zabezpieczeń przed nieuprawnionym kopiowaniem”²⁵. Jednocześnie w świadomości społecznej funkcjonuje inna definicja piractwa internetowego postrzeganego jako „nielegalne kopiowanie i posługiwanie się własnością intelektualną (programami komputerowymi, muzyką, filmami itp.) bez zgody autora lub producenta i bez uiszczania odpowiednich opłat”²⁶ bądź też jako pobieranie, czyli potocznie „ściąganie”, lub oglądanie czy też słuchanie *on-line* plików – nośników wartości intelektualnych o nielegalnym pochodzeniu. Podobnie pojęcie to postrzegane jest przez autorów i ich pełnomocników w procesie cywilnym. Magdalena Kowalczuk-Szymańska i Olga Szejnert-Roszak definiują je jako „nielegalne ściąganie (*downloading*) z sieci do własnego urządzenia softwaru, którego udostępnienie wiąże się z koniecznością udzielenia licencji (i co do zasady – uiszczenia opłat licencyjnych)”²⁷.

Piractwo jest pojęciem potocznym, które wdarło się do języka prawniczego, nie znaczy to jednak, że nie można spróbować chociaż zdefiniować go, posiłkując się przepisami prawa. Pewnym sposobem na znalezienie definicji piractwa – jako naruszenia praw autor-

²³ Ibidem, s. 274.

²⁴ *Metodyka pracy policji w ujawnianiu i zwalczaniu piractwa intelektualnego w sieci – dokument Grupy Internet*, w: *Przestępczość teleinformatyczna. X Seminarium Naukowe*, red. J. Kosiński, Szczytno 2007, s. 281.

²⁵ <http://portal.bsa.org/internetreport2009/2009internetpiracyreport.pdf> (dostęp: 27.06.2013 r.).

²⁶ http://pl.wikipedia.org/wiki/Piractwo_medialne (dostęp: 27.06.2013 r.).

²⁷ M. Kowalczuk-Szymańska, O. Szejnert-Roszak, *Naruszenia praw autor-skich w Internecie*, Warszawa 2011, s. 33.

skich i pokrewnych (prawa autorskie i pokrewne są jedynie częścią prawa własności intelektualnej) – wydaje się sięgnięcie do PrAut. W publikacjach związanych z prawem autorskim – np. w tekstach Janusza Barty i Ryszarda Markiewicza, czy Rafała Golata – przyjmuje się, że „regulacja przyjęta w art. 116–118 PrAut, stanowi podstawowy «instrument» do walki ze zjawiskiem piractwa w sferze prawa autorskiego”²⁸. Choć Brunon Hołyst w *Kryminalistyce*²⁹ kwalifikuje wszystkie przestępstwa z rozdziału „Odpowiedzialność karna. Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych” łącznie z plagiatami jako piractwo komputerowe, w niniejszej pracy przyjęto stanowisko Janusza Barty i Ryszarda Markiewicza oraz Rafała Golata, choćby ze względu na uzasadnienie historyczne – plagiat był prawdopodobnie pierwszym naruszeniem praw autorskich i najważniejszym przestępstwem w myśl dwóch poprzednich ustaw o prawie autorskim³⁰. Przemawiają za tym również przytoczone definicje.

Zatem za piractwo utworów i innych przedmiotów ochrony art. 116–118 PrAut można uznać dokonane bez uprawnienia albo wbrew jego warunkom rozpowszechnienie, utrwalenie lub zwielokrotnienie w celu rozpowszechnienia cudzego utworu (artystycznego wykonania, fonogramu, wideogramu lub nadania) w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania; lub dokonane bez uprawnienia albo wbrew jego warunkom nabycie lub pomoc w zbyciu albo przyjęcie lub pomaganie w ukryciu przedmiotu będącego nośnikiem utworu, artystycznego wykonania, fonogramu, wideogramu rozpowszechnianego lub zwielokrotnionego. Taka definicja nie wyklucza uznania przestępstwa nielegalnego uzyskania programu komputerowego z art. 278 § 2 k.k. i paserstwa programu komputerowego z art. 293 k.k. za formy piractwa, gdyż, jak już zostało wspomniane, przed wejściem w życie Kodeksu karnego z 1997 r. to artykuły z rozdziału o odpowiedzialności karnej z PrAut stanowiły jedyną ochronę twórców programów komputerowych, który w myśl tej ustawy jest utworem.

²⁸ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, Warszawa 2010, s. 405.

²⁹ B. Hołyst, *Kryminalistyka*, Warszawa 2010, s. 360.

³⁰ Ustawa z dnia 29 marca 1926 r. o prawie autorskim (Dz.U. 1926 Nr 48, poz. 286) oraz Ustawa z dnia 10 lipca 1952 r. o prawie autorskim (Dz.U. 1952 Nr 34, poz. 234).

Krzysztof Jan Jakubski w 1997 r. wyróżnił sześć podstawowych form piractwa komputerowego:

- 1) wykonywanie dodatkowych kopii licencjonowanego oprogramowania w celu jego rozpowszechnienia bez zgody licencjodawcy oraz kopiowanie i wykorzystywanie oprogramowania nielicencjonowanego na własny użytek;
- 2) instalację na twardym dysku nielegalnych kopii oprogramowania;
- 3) nielegalne powielanie i sprzedaż oprogramowania chronionego przez prawo autorskie;
- 4) „piractwo przez BBS”, czyli wczytywanie podlegającego ochronie prawa autorskiego oprogramowania przez użytkowników dołączonych za pośrednictwem modemu do sieciowych bibliotek programów (tzw. *Bulletin Board Systems*);
- 5) naruszenie treści licencji oprogramowania, np. przez zainstalowanie go na większej liczbie stanowisk;
- 6) wykorzystanie kodu programu do tworzenia nowego programu bez zgody autora³¹.

Organizacja BSA (*Business Software Alliance*) w raporcie dotyczącym piractwa komputerowego w Internecie w Polsce w 2009 r.³² wyróżniła siedem zupełnie innych kanałów, które są wykorzystywane do tego procederu, a które biorąc pod uwagę upływ czasu, należy nieco uaktualnić:

- 1) Serwisy aukcyjne jak Ebay.com, Ubird.com czy Allegro.pl – choć przeważnie na aukcjach sprzedawanych jest wiele całkowicie legalnych produktów, to występują na nich również nadużycia, szczególnie jeżeli chodzi o sprzedaż nielegalnego oprogramowania.
- 2) Sieci wymiany P2P jak BitTorrent, eDonkey, Kazaa, eMule czy kiedyś Napster – które umożliwiają bezpośrednie łączenie komputerów użytkowników bez zastosowania centralnego punktu zarządzania. Aby móc z nich korzystać, wystarczy zainstalować darmową aplikację na komputerze. Sieci te posiadają zazwyczaj wyszukiwarkę plików (z BitTorrent związane

³¹ K.J. Jakubski, *Przestępczość komputerowa*, w: *Internet*, s. 274–275.

³² <http://portal.bsa.org/internetreport2009/2009internetpiracyreport.pdf>.

są liczne serwisy indeksujące i koordynujące ich działanie, jak PirateBay) i bogate zasoby, np. oprogramowania, muzyki, filmów czy seriali. Co ważne, przy jednoczesnym pobieraniu pliku, udostępnia się go innym użytkownikom.

- 3) Serwisy B2B (*Bussines-to-Business*) wykorzystywane przez dystrybutorów nielegalnego oprogramowania umożliwiają hurtową dystrybucję produktów.
- 4) Serwisy społecznościowe, jak Facebook, Twitter, MySpace, Tumblr – dość kontrowersyjny, ale często poruszany problem. BSA przytacza diagnozę Sophos – producenta oprogramowania zajmującego się bezpieczeństwem w Internecie, który twierdzi, że te serwisy „staną się wkrótce najbardziej nieoczekiwanymi źródłami zagrożeń w Internecie, w których użytkownicy najczęściej będą mogli zostać celem elektronicznych ataków i napotkać problemy”.
- 5) Sieci *botnet* – połączenie piractwa komputerowego i cyberprzestępczości, pojęcie *bot* rozumie się jako fragment kodu wykonujący powtarzalne zadania. Zarządzający sieciami *botnet* (tzw. *bot headers*) np. dodają szkodliwy kod (tzw. *malware*) do pirackiego oprogramowania i rozsyłają je – kolokwialnie rzecz ujmując – „po sieci”. *Malware* zaraża system osoby, która zainstalowała u siebie to oprogramowanie, i sprawia, że *bot headers* mogą zdalnie kontrolować ten system – w ten sposób pozyskane urządzenia (już nie tylko komputery, bo także smartfony i tablety) mogą zostać połączone w sieć *botnet* i być wykorzystywane zdalnie do prowadzenia różnych, niezgodnych z prawem działań.
- 6) Starsze metody piractwa internetowego, jak:
 - IRC (*Internet Relay Chat*) – prowadzone w czasie rzeczywistym grupowe konwersacje;
 - zastosowanie protokołu FTP (*File Transfer Protocol*) – umożliwiającego łatwe i szybkie przesyłanie oraz zapisywanie plików;
 - grupy dyskusyjne i fora, których uczestnicy wymieniają między sobą pliki³³;

³³ Ibidem, s. 8–9.

- grupy warezowe – niewspomniane już przez BSA, ale często wskazywane we wcześniejszych od tego raportu polskich publikacjach – czyli grupy posiadające ściśle określony przez założycieli profil, który oznacza rodzaj własności intelektualnych rozpowszechnianych przez daną grupę, np. muzykę, filmy, gry, oprogramowanie³⁴;
- 7) Inne serwisy internetowe – BSA ich nie dzieli, wymieniając tylko dwa pierwsze przykłady, jednak z perspektywy czasu (od wydania raportu minęło już kilka lat) konieczne wydaje się wprowadzenie podziału – szczególnie że właśnie na tych stronach skupia się duża część działalności pirackiej zwykłych „konsumentów Internetu”:
- cybernetyczne schowki bagażowe (zwane tak przez BSA) – serwisy umożliwiające *hosting* plików, jak zamknięty w styczniu 2012 r. Megaupload czy Rapidshare, Hotfile, Chomikuj.pl, czy też coraz bardziej popularne Rapidgator lub Hellshare; ich użytkownicy mogą umieszczać w serwisach swoje pliki (w założeniu zdjęcia, prywatne filmy i dokumenty, w praktyce seriale, filmy, mp3, programy komputerowe), do których otrzymują odsyłacz internetowy (link), który z kolei mogą przesłać innym użytkownikom lub umieścić na forum, grupie, portalu społecznościowym czy serwisie ogłoszeń;
 - serwisy umożliwiające umieszczanie opisanych wyżej ogłoszeń, jak Craigslist czy Yahoo;
 - serwisy umożliwiające bezpłatne umieszczanie i oglądanie filmów, jak YouTube, polski Video.AnyFiles, PutLocker czy zamknięte w styczniu 2012 r. Megavideo – warto zauważyć, że YouTube, w przeciwieństwie do reszty wymienionych serwisów, szybko reaguje na naruszenia praw autorskich³⁵ – ale naruszenia te muszą zostać zgłoszone, w rezultacie najlepiej chronione są prawa twórców reprezentowanych przez mające w tym finansowy interes systemy monitorowania sieci, duże wytwórnie fonogra-

³⁴ *Metodyka pracy policji*, s. 287–288.

³⁵ www.youtube.com/t/copyright_notice (dostęp: 27 czerwca 2013 r.).

ficzne, filmowe czy stacje telewizyjne – ich prace są bardzo szybko blokowane, natomiast utwory dość egzotyczne, o słabej jakości czy niemożliwe do zakupu utrzymują się w serwisie dość długo (np. bootlegi off-broadwayowskich musicali);

- serwisy umożliwiające zamieszczanie odsyłaczy do zamieszczonych na powyższych serwisach filmów i seriali, jak Kinomaniak.tv (zamknięty na początku stycznia 2014 r.) czy SerialeOnline;
- serwisy umożliwiające pobranie (*downloading*) filmów i muzyki z YouTube, np. w formacie AVI lub mp3, jak np. mp3.org, czy video2mp3.net³⁶.

5. Plagiat i art. 115 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych

Plagiat nie jest pojęciem ustawowym, aczkolwiek mocno zakorzenionym w rozumieniu potocznym. Rozumie się je jako przywłaszczenie sobie autorstwa nie tylko cudzego utworu, ale również wynalazku, pomysłu czy odkrycia. Wskazuje się, że przywłaszczenie to polega na rozpowszechnieniu utworu ze zmianami lub bez zmian pod własnym nazwiskiem³⁷.

Artykuł 115 ust. 1 PrAut określa plagiat jako przestępstwo przywłaszczenia sobie autorstwa lub wprowadzenia w błąd co do autorstwa całości lub części cudzego utworu albo artystycznego wykonania. Potocznie ujęty plagiat jest zawężony zatem, tak jak w przypadku piractwa, do wytworów intelektualnych podlegających prawu autorskiemu. Artykuł 115 ust. 1 poza przywłaszczeniem autorstwa przewiduje również alternatywne znamię wprowadzenia w błąd co do autorstwa³⁸. Ponieważ przedmiotem ochrony jest wyłącznie autorstwo, przepis ten chroni jedynie autorskie prawa osobiste (art. 16 PrAut) oraz dobro osobiste artysty wykonawcy

³⁶ Wszystkie przykłady serwisów dostęp: 27 czerwca 2013 r.

³⁷ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, s. 97.

³⁸ P. Seledec, *op.cit.*, s. 86–87.

z art. 86 ust. 1 pkt 1 PrAut (prawo do artystycznych wykonań, w tym wyłączne prawo do wskazywania go jako wykonawcy, z wyłączeniem przypadków, gdy pominięcie jest zwyczajowo przyjęte)³⁹.

Przywłaszczenie wg art. 115 ust. 1 PrAut to bezprawne przypisanie sobie autorstwa utworu lub artystycznego wykonania. Autorstwo przywłaszczyć można sobie wyłącznie przez działanie i tylko z zamiarem bezpośrednim⁴⁰. Trochę inaczej wygląda kwestia wprowadzenia w błąd, w której sprawca może działać zarówno w zamiarze bezpośrednim, jak i ewentualnym (np. gdy ktoś, pomimo że wie, iż nie jest autorem utworu, nie prostuje błędu przypisania mu autorstwa i godzi się z konsekwencją takiego błędu)⁴¹. Nie ma znaczenia, czy plagiator przywłaszcza sobie lub wprowadza w błąd co do autorstwa utworu rozpowszechnianego pod pseudonimem, anonimowo w Internecie czy pod imieniem i nazwiskiem⁴².

Można wyróżnić plagiaty o charakterze jawnym, polegające na przypisaniu sobie cudzego utworu w całości lub części bez jakiegokolwiek twórczego wkładu, w całości niezmienionej treści lub tylko z drobnymi zmianami⁴³, lub ukrytym charakteryzującym się przypisywaniem sobie autorstwa elementów twórczych z cudzego utworu⁴⁴. Plagiatem w rozumieniu art. 115 ust. 1 nie jest tzw. plagiat odwrócony, czyli fałszywe przypisanie innej osobie autorstwa dzieła, jego elementu lub poglądu⁴⁵.

Z plagiatem wiąże się kwestia cytowania. Prawo autorskie pozwala na przytaczanie w utworach stanowiących samoistną całość urywków rozpowszechnionych autorów lub drobnych utworów bez zgody autora, pod warunkiem wymienienia twórcy i źródła, w zakresie uzasadnionym wyjaśnianiem, analizą krytyczną lub prawami gatunku twórczości (art. 29 ust. 1 i 34 PrAut). Takie działanie nie

³⁹ R. Golał, *Prawo autorskie – komentarz dla praktyków*, Gdańsk 2008, s. 323–325.

⁴⁰ Z. Cwiakalski, op.cit., s. 744–745.

⁴¹ Idem, s. 745.

⁴² T. Grzeszak, *VII nie kradnij – plagiat*, <http://www.uw.edu.pl/ogloszenia/plagiat2.html> (dostęp: 27 czerwca 2013 r.).

⁴³ P. Seledec, op.cit., s. 87

⁴⁴ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, s. 97.

⁴⁵ Ibidem, s. 98.

stanowi plagiatu. Kwestią problematyczną i budzącą wątpliwości w doktrynie jest to, czy naruszenie „prawa cytatu” stanowi plagiat czy jest innym rodzajem naruszenia, które kwalifikowałoby się pod art. 115 ust. 3 PrAut, ale tylko i wyłącznie wtedy, gdy działanie takie nastąpiłoby „w celu uzyskania korzyści majątkowej”⁴⁶.

Problematyczna jest również kwestia, czy czyny opisane w art. 115 ust. 2 stanowią dopełnienie przestępstwa plagiatu w myśl PrAut. Przepis ten przewiduje karalność rozpowszechniania bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy cudzego utworu w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania artystycznego wykonania albo publiczne zniekształcenie takiego utworu, artystycznego wykonania, fonogramu, wideogramu lub nadania. W przepisie tym nie występuje jednak przesłanka przywłaszczenia sobie autorstwa, tak bliska intuicyjnej definicji plagiatu. Przy czym odbiorcy takiego rozpowszechnionego albo publicznie zniekształconego utworu, fonogramu, artystycznego wykonania itd. mogą domniemywać, że autorem jest osoba, która dopuściła się takiego czynu. Jednak zarówno R. Golał⁴⁷, Piotr Seledec⁴⁸ jak i Zbigniew Ćwiąkalski⁴⁹ postrzegają art. 115 ust. 2 za odrębny typ przestępstwa.

Przedmiotem rozpowszechnienia są osobiste prawa autorskie oraz prawa do artystycznych wykonania, a w sytuacji publicznego zniekształcania także prawa do fonogramów. Alternatywa rozłączna wskazuje, że do przestępstwa określonego w art. 115 ust. 2 może dojść w dwóch sytuacjach: gdy sprawca rozpowszechni bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy cudzy utwór w wersji oryginalnej albo jako opracowanie artystycznego wykonania lub gdy publicznie zniekształci taki utwór lub przedmiot ochrony praw pokrewnych. Wyjaśnienia wymaga pojęcie rozpowszechnienia – wydaje się, że nie musi być ono publiczne, wystarczy, że zamiarem sprawcy było uczynienie go szeroko znanym pod jego nazwiskiem⁵⁰. Zniekształcenie utworu, które również nie zostało zdefiniowane, postrzega się

⁴⁶ P. Seledec, op.cit., s. 88.

⁴⁷ Ibidem, s. 323–325.

⁴⁸ Ibidem, s. 89.

⁴⁹ Z. Ćwiąkalski, w: op.cit., s. 743.

⁵⁰ Ibidem, s. 747.

jako „istotne zmiany treści lub formy chronionego dzieła, które w widoczny sposób pozostają w sprzeczności z kształtem, jaki dziełu temu nadany został przez podmiot uprawniony”⁵¹.

Artykuł 115 ust. 3 PrAut reguluje naruszenie innych cudzych praw autorskich lub praw pokrewnych, jednocześnie enumeratywnie określając, o które chodzi, przez wskazanie stosownych artykułów ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Artykuł ten jest ogromnie krytykowany w doktrynie za swoją nieprecyzyjność. Naruszenie tytu praw autorskich i pokrewnych regulowane jest za pomocą jednego zdania: „kto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej w inny sposób niż określony w ust. 1 narusza cudze prawa autorskie lub prawa pokrewne określone w: [...]”. Według stanowiska doktryny zwrot „w inny sposób niż określony narusza” pozbawiony jest znamion czynu zabronionego, spełniających funkcję gwarancyjną prawa karnego, a tym samym narusza zasadę *nullum crimen sine lege*⁵². Jedyne, co wynika z tego przepisu, to konieczność działania w celu korzyści majątkowej rozumianej w myśl art. 115 § 4 k.k.⁵³

6. Podsumowanie

Nie ulega wątpliwości, że Internet umożliwia naruszanie praw autorskich na niespotykaną wcześniej skalę, a technologia informatyczna rozwija się w dużo szybszym tempie niż powstają akty prawne. Wydaje się jednak, że na gruncie przepisów prawa autorskiego i prawa karnego powstał system ochrony praw autorskich i praw pokrewnych, który może mieć zastosowanie do cyberprzestrzeni. Istnieją przepisy karne, które pozwalają na ściganie naruszeń praw autorskich. Wydaje się jednak, że brakuje siatki pojęć związanych z naruszaniem praw autorskich w Internecie. Potrzeba jednolitej definicji naruszenia praw autorskich w Internecie, przestępstwa internetowego, udostępnienia utworu w Internecie czy piractwa. Potrzeba również dynamicznego i koherentnego systemu ochrony

⁵¹ R. Golał, *Prawo autorskie – komentarz dla praktyków*, s. 324.

⁵² Ibidem, s. 751.

⁵³ Ibidem.

praw autorskich i pokrewnych, który nadaży za zmianami, jakie niesie za sobą postęp techniczny.

SUMMARY

Internet Copyright Infringements

The subject of this article is the presentation of the problem related to Internet Copyright Infringements most of all from the criminal law perspective, although without avoiding civil law issues. Described copyright law problems are the introduction needed for the consideration of the delinquency connected with copyright infringement law definition and the classification.

Keywords: Internet Copyright Infringements, internet piracy, plagiarism.

